

УДК [371.134+811.11'272]

Професіоналізм в навчанні іноземної мови

Постановка проблеми. Вчитель – ключова постать у створенні образу освіти XXI століття, адже вчитель виконує складну і важливу місію, тому що саме він допомагає передавати духовні надбання та цінності з покоління в покоління. Головна функція вчителя – це виховувати людину, творити особистість, передавати свої знання іншим.

Цілеспрямована підготовка студентів до професійно-педагогічного самовдосконалення – завдання педагогічних університетів. Як вважає С. Ніколаєва [3; 4], щоб бути на рівні сучасних вимог європейського простору, вчитель англійської мови повинен постійно вдосконалювати свою педагогічну та професійну майстерність, самостійно здійснювати пошук та оволодівати науково-педагогічною і лінгвістичною інформацією, впроваджуючи її у своїй діяльності. Вчитель англійської мови повинен бути в курсі останніх досягнень у сфері літератури, лінгвістики, методики, самостійно вдосконалювати практичні навички та вміння.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові розвідки щодо підготовки майбутніх учителів іноземних мов можна оглянути у працях Н. Авшенюк, В. Базуріної, В. Баркасі, О. Голотюк, І. Задорожної та ін. Російськими методистами Л. В Садовой та І. Л. Бімом була розроблена так звана модель успішності професійної діяльності вчителя іноземної мови. Вона не є догмою, але може статися, що декому з нас допоможе керуватись у своїй педагогічній діяльності, бути своєрідною схемою цієї діяльності, бо, як зазначав М. С. Гумільов, «Схема - це кістяк роботи, без якого вона перетворюється на медузу». У дослідженні українського науковця О.Є Мисечко наголошено, що саме стратегічна компетенція у змісті професійної

підготовки вчителя іноземної мови є важливим чинником успішної реалізації Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Автор зазначає, що суттєвим для успішного формування стратегічної компетенції учнів є вміле поєднання вчителем комунікативних і навчальних стратегій задля вирішення комунікативних задач, на чому і акцентує свою увагу нова шкільна програма, яка трактує стратегічну компетенцію як: 1) „уміння вибирати ефективні стратегії для розв’язання комунікативних завдань”, тобто наголошує на активності того, хто вивчає мову, як користувача у здійсненні своїх комунікативних намірів; 2) „уміння самостійно здобувати та використовувати знання, планувати навчальний процес і оцінювати свої знання”, тобто підкреслює важливість уміння вчитися. [2; 174-179.].

Мета статті - висвітлити умови для розвитку професіоналізму вчителя, який навчає англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень професіоналізму вчителя англійської мови великою мірою залежить від якості його професійної підготовки. Вчитель є посередником між учнями і навчальним матеріалом у процесі навчання. Він відбирає й реалізує стимули, скеровує реакції учнів на них. Для ефективного виконання такої ролі йому слід бути готовим до виконання функцій порадника, помічника, консультанта, комунікатора, партнера у спільному вирішенні навчальних проблем і завдань. Успішному виконанню зазначених функцій сприяє наявність у викладача таких якостей, як схильність до лідерства, готовність надати допомогу студентові, дружелюбність, здатність розуміти учнів, уміння активізувати в них почуття відповідальності, створити умови для вільної навчальної діяльності, готовність до змін, незадоволення досягнутими результатами і постійне прагнення досягати більшого.

Діяльність учителя англійської мови не обмежується рамками школи. Нерідко йому доводиться спілкуватися з носіями мови, працювати перекладачем на різних зустрічах, фестивалях, відвідувати іноземні країни.

Таким чином, для цілеспрямованої підготовки студентів до їхньої

майбутньої професійної діяльності виділено (Ю. Бабанський, С. Ніколаєва) дві сфери спілкування вчителя англійської мови:

– професійно-трудова, яка включає проведення уроків іноземної мови в школі, позакласну роботу з іноземної мови та професійно-педагогічне вдосконалення як у процесі самоосвіти, так і на спеціальних курсах підвищення кваліфікації;

– соціально-культурну, яка включає діяльність за межами школи: спілкування з носіями мови, робота в ролі перекладача [3].

Майстерність учителя англійської мови полягає в тому, щоб організувати і вести процес навчання, і водночас „стояти осторонь”, залишаючи учневі роль інтелектуального лідера [1, 23]. Учитель повинен стати творцем своєї діяльності і сам відповідати за її результати. Така форма роботи можлива в разі співпраці учителя й учнів [1, 23].

Учитель є організатором і співучасником навчально-виховного процесу. Проте це не означає, що в системі навчально-виховного процесу роль учителя зменшується. Навпаки, чим більше вчитель виявляє себе, тим вагомішим буде результат навчально-виховного процесу у вивченні мови. Суть проблеми полягає в тому, куди вчитель спрямує свої зусилля – на чітку організацію діяльності учня чи на ту роботу, яку повинен виконати учень. Це принципове питання, тому функції учня і вчителя повинні бути чітко розмежовані. У кожного з них є своя діяльність – учень навчається, вчитель керує його діяльністю.

Основна увага в навчанні повинна приділятися формуванню не стільки знань, скільки переконань, поглядів. Від них залежать усі результати навчальної роботи, у тому числі і знання, навички та вміння. Кожному студентові притаманна індивідуальність, яка проявляється у способах роботи (навчання) та її результатах.

Дослідник Ройвен Фойерстайн виявив 12 якостей, наявність та формування яких забезпечує успішне оволодіння іноземною мовою.

1. Розуміння важливості навчальних завдань для себе і свого

майбутнього.

2. Оволодіння стратегією подальшого самонавчання. Так, при вивченні певного лексичного матеріалу необхідно засвоїти способи самостійної роботи по оволодінню іншими лексичними елементами.

3. Бажання працювати над розв'язанням навчальних завдань.

4. Почуття компетентності, здатності вирішувати поставлені завдання. Важливо формувати позитивний «Я-образ», упевненість у своїх силах, створювати в аудиторії відповідну атмосферу, підтримувати студентів. Для цього слід перш за все розвивати їх компетентність, забезпечувати успішне оволодіння мовою.

5. Здатність до контролю та управління своєю поведінкою і діяльністю. Необхідно навчити студентів діяти продумано, послідовно, системно, формувати самостійність у роботі над мовою.

6. Уміння ставити реальні цілі, планувати шляхи їх досягнення. Багато у формуванні цієї якості залежить і від викладача, його пояснень, особистого прикладу цілеспрямованої роботи у досягненні поставлених цілей.

7. Потреба й здатність іти назустріч викликам життя, навчання, відповідати на них. Учитель може допомогти в пошуку й вирішенні таких завдань, зорієнтувати студента на подолання відповідних труднощів.

8. Усвідомлення необхідності та наявності змін у своїх якостях, рівні підготовки. Важливо сприяти такому розвитку, оцінювати його, сприяти активізації самовпливу студента, пам'ятаючи про те, що розвиток — це основне завдання освіти.

9. Упевненість у здатності до позитивних змін, до успішного вирішення проблем. Викладач впливає на розвиток цієї якості переконанням, індивідуалізацією завдань, особистим прикладом.

10. Готовність і здатність до участі в спільній роботі. Формуванню цього сприяє широке застосування комунікативного підходу при навчанні

іноземній мові.

11. Індивідуальність студента. Викладач покликаний підтримувати прояви індивідуальності студента при вирішенні навчальних завдань.

12. Почуття приналежності до групи, групової роботи. Слід всіляко підтримувати прагнення до активної спільної роботи студентів [5, 86-87].

Натомість, в умовах загальноєвропейського освітнього простору професіоналізм вчителя в навчанні іноземної мови матиме місце якщо було реалізовано наступні завдання у його підготовці:

- ефективно навчати студентів відповідно до всіх викликів змін;
- навчити майбутніх учителів іноземних мов розуміти навколишній світ;
- досконало володіти іноземною мовою та культурою;
- надати можливість кожному студенту отримати досвід у спілкуванні іноземною мовою, практикуючись у країні, мову якої майбутній учитель вивчає;
- відігравати активну роль на всіх рівнях та сприяти реалізації європейського виміру в освіті.

Саме такий комплекс завдань для вчителів іноземної мови вимагає належної підготовки вчителя різноманітними підходами та методами, не відставати від ефективних практик та світових моделей підготовки й обмінюватися досвідом.

У практичній діяльності реалізацію цих завдань здійснюють через: білінгвальні та мультилінгвальні підходи до підготовки вчителя іноземної мови; впровадження сучасних інформаційних технологій, відкритого та дистанційного навчання у підготовці вчителів та забезпечення майбутніх учителів знаннями щодо використання цих технологій; удосконалення компетентності вчителів іноземних мов щодо мови та культури, яку вони вивчають; встановлення співпраці з освітніми інституціями, університетами для підготовки майбутніх учителів іноземних мов; практику вивчення мови в тих країнах, мову якої вони вивчають; європеїзацію та інтернаціоналізацію професійної підготовки вчителів іноземних мов тощо.

Виявлено дев'ять факторів, які сприяють успішному навчанню: «ясність презентації нового матеріалу; ентузіазм викладача; різноманітність діяльності у ході занять; поведінка, орієнтована на досягнення; прийнятний навчальний матеріал; визнання та стимуляція поглядів тих, хто навчається; відсутність критицизму; використання направляючих коментарів; керівництво відповідями тих, хто навчається» [5, 84-85].

Розглянувши сучасні дослідження науковців у галузі теоретико-методологічних засад професійної підготовки вчителя, можемо зробити такі узагальнення щодо пріоритетів ефективної підготовки вчителя іноземної мови:

1. Найважливішим компонентом професійної підготовки вчителя є оволодіння професійними, педагогічними та практичними знаннями у своїй діяльності.

2. Необхідність формування індивідуального стилю діяльності, диференціація навчального процесу є передумовою успішної підготовки педагога.

3. Використання інноваційного і дослідницького підходів до діяльності, її продуктивність (розроблення нових технологій та моделей навчання).

4. Розвиток творчого потенціалу педагога, формування педагогічних та загальнолюдських цінностей, високої культури, постійної рефлексії.

5. Створення необхідних умов для якісної підготовки й підвищення кваліфікації вчителів.

Огляд стану розробленості проблеми професійної підготовки вчителя англійської мови сприяв виокремленню спільних напрямів досліджень і позицій щодо ефективної підготовки вчителів англійської мови на загальноєвропейському рівні, у польських й українських дослідженнях. Зокрема, на всіх трьох рівнях *спільні позиції* виявляються у:

- 1) *Компетентністному підході* до професійної підготовки вчителя англійської мови (укомплектувати майбутнього вчителя необхідними

професійними компетенціями для ефективної діяльності в школі).

2) *Інноваційному підході* (застосовувати цікаві та нові методи, інформаційні технології для інтенсифікації інтересу до опанування професійних компетенцій та ролей).

3) *Диференційованому підході* (урізноманітнювати стилі процесу підготовки).

4) *Модульному підході* (реалізувати професійну підготовку поетапно згідно з програмними модулями).

5) *Стандартизованому підході* (узгодити підготовку вчителя з єдиними стандартами).

6) *Практичному підході* (сприяти практикуванню мови в англомовних країнах).

7) *Комунікативно-орієнтованому підході* (оволодіти мовою та засобами спілкування у процесі іншомовної мовленнєвої діяльності).

8) *Цілеспрямованому підході* (вдосконалювати постійно професійно-педагогічну майстерність, тобто підготувати вчителя до самовдосконалення).

9) *Європейському підході* (втілювати європейський вимір у підготовці вчителя англійської мови).

Висновки. Отже, важливим фактором сьогодні в професіональному становленні вчителя іноземної мови є власне бажання вчителя досконало оволодіти своєю професією, мати адекватну самооцінку, займатися саморозвитком. І слід пам'ятати про те, що вивчення будь-якої іноземної мови – це важкий труд, особливо якщо немає можливості вільно спілкуватись із носіями іноземної мови, вчителю потрібно зробити все можливе для того, щоб зацікавленість учнів у вивченні мови не спадала, незважаючи на будь-які труднощі. Адже, завдання школи сьогодні – виховувати здатність учнів долати життєві труднощі, самостійно приймати рішення, навчити розвивати себе як особистість, здатну робити вибір і контролювати своє життя, здатну брати на себе відповідальність за свої дії, здатну захищати себе і свої життєві цінності, а також діяти відповідно до них,

здатну піклуватися про інших, діяти з ними і для них. Завдання ж учителів англійської мови – прищепити учням жагу до здобуття знань англійської мови, створити такі умови, щоб процес здобуття знань був для них цікавим, потрібним, комфортним. Тому безперечно, педагог має допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчуті радість від подолання труднощів, дати зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним до витрачених зусиль.

Отже, для професіоналізму особистості потрібні працелюбність, наполегливість, терпіння, творчий підхід до втілення поставлених педагогічних завдань, не боятися помилитися. Запорука успіху кожного вчителя в удосконаленні своєї педагогічної майстерності, у здатності до самоосвіти та самовдосконалення.

Література

1. Леонтьев А.А. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматія. - М.; Рус. язык, 1991. - 360с.
2. Мисечко О.Є. Поняття стратегічної компетенції у змісті сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови у ВНЗ / Вісник Житомирського університету. - 2004. - №19. - С.174-179.
3. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 328с.
4. Ніколаєва С.Ю. Ступенева підготовка вчителя іноземної мови в університеті // Іноземні мови. – 1999. - № 2. – С.3-8.
5. Люлька Л. Деякі аспекти навчання та вивчення іноземних мов у світлі Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. // Персонал. – 2006. - № 9. – С.84-90.
6. Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference / Council of Europe Educational Committee. — Strasburg, 1998. — 224 p.

Світлана Деркач. Професіоналізм в навчанні іноземної мови.

Анотація. Вчитель іноземної мови повинен постійно вдосконалювати свою педагогічну та професійну майстерність, самостійно здійснювати пошук та оволодівати науково-педагогічною і лінгвістичною інформацією, щоб бути на рівні сучасних вимог європейського простору. Успіх вчителя іноземної мови залежить від того наскільки він володіє останніми досягненнями у сфері літератури, лінгвістики, методики, самостійно вдосконалює практичні навички та вміння.

Ключові слова: навчання іноземної мови, професіоналізм, підготовка вчителя, вчитель англійської мови.

Светлана Деркач. Профессионализм в обучении иностранного языка. Чтобы быть на уровне современных требований европейского пространства учителю иностранного языка нужно постоянно совершенствовать свою педагогическую и профессиональную подготовку, самостоятельно находить и быть в курсе научно-педагогической и лингвистической информации. От того на сколько учитель иностранного языка владеет последними достижениями в сфере лингвистики, методики, литературы, самостоятельно совершенствует свои практические умения и навыки, и зависит его успех.

Ключевые слова: обучение иностранному языку, профессионализм, подготовка учителя, учитель английского языка.

Svitlana Derkach. Professionalism in teaching foreign language.

It is apparent that teacher of foreign language needs to improve and develop his own vocational training, be skilled to find studying sources and learn scientific, pedagogical and linguistic information to meet demands of European educational policy. Therefore, the teacher's success depends upon his awareness of the current researches in the field of linguistics, methodology and literature and what is more – his improving of practical skills.

Key words: teaching foreign language, professionalism, teacher's training, teacher of English.